

Hulkravet kodriver

Kornet stenbræk

Blodrød storkenæb

Klæbjerg Overdrev

De store græsningsarealer omkring Klæbjerg er nogle af de største og bedst bevarede overdrev på Djursland. Størsteparten af dem er udviklede på tidligere landbrugsarealer. De rigeste overdrev har spor af højrøggede agre, der viser, at de har været opdyrket i middelalderen. Andre steder er dyrkningen først opgivet i nyere tid.

Omkring Helgenæs er vejret mere tørt og varmt end andre steder i Danmark. Nogle planter på overdrevene trives med netop dette vejr, bl.a. de velduftende timian og merian, der bruges som krydderurter.

De mange blomstrende planter sætter farver på overdrevene. I det tidlige forår dominerer den gule kodriver og den hvide stenbræk. Senere på foråret bliver farveskalaen rosa, farvet af engelskræs, bakkenelliker og mange roser. Højsommeren præges af stærke farver fra den blodrøde storkenæb og de lilla og gule kurvblomster.

Også varmekrævende insekter som sommerfugle, myrer og biller samt edderkopper findes i området. Her ses mange småfugle, der lever af insekter, bl.a. den brune digesvale. Den yngler i stort antal i redehuler i kystklinten nedenfor Klæbjerg og andre steder, hvor klinten er stejl og åben.

Græsning er grundlaget for, at overdrevenes rige natur har kunnet udvikle sig. Hvis græsningen ophører, gror overdrevene til. Det ses tydeligt udenfor de indhegnede områder. Her danner hvidtjørn, roser og slåen tætte krat, der med tiden vil blive til egeskov. Kvæg egner sig godt til pleje af overdrev. Det æder helst græsser og lader gerne blomsterplanterne stå. Kokasser fungerer i øvrigt som spirebædere for nye blomstrende planter.

Velkommen til Helgenæs

Halvøen Helgenæs ligger lige syd for det store fredede område Mols Bjerge. I det smukke småbakkede landskab på Helgenæs findes både spændende naturområder og kulturhistoriske minder. Specielt langs kysten byder Helgenæs på gode oplevelsesmuligheder.

Helgenæs er knap 8 km lang fra Dragsmur til Sletterhage og 4,5 km bred. Turen rundt langs kysten er på ca. 25 km.

Kortet viser de vigtigste veje og P-pladser ved naturområderne. Fra de større P-pladser udgår vandreture, som er afmærket med gule pletter på træer eller sten.

Helgenæs er en mosaik af offentligt og privat ejede områder. Vis hensyn til dem, der bor og arbejder i området, og over for naturen selv.

Praktiske oplysninger:

Offentlig transport: Busrute 361 kører fra Rønde via Knebel til Ørby.

Færdsel: Ophold og færdsel til fods er tilladt på offentlige arealer, på veje og stier, på udyrkede arealer, der ikke er indhegnet, og på stranden. På offentlige arealer er der adgang døgnet rundt. På private områder er der adgang fra kl. 7 til solnedgang. På stranden må man ikke opholde sig nærmere end 50 meter fra beboelsesbygninger, på udyrkede områder mindst 150 meter derfra.

Ridning: Ridning er tilladt på offentlige veje.

Gangbesværede: En del af vandrestierne er ikke egnede til kørsel med barnevogne og kørestole. Området er velforsynet med veje, som giver gode adgangsmuligheder til store dele af arealet.

Hunde: Hunde skal holdes i snor. På strandbredden må hunde dog løbe frit i perioden mellem 1. oktober og 31. marts. Hunden skal være under kontrol og ikke til gene for andre besøgende eller for dyrelivet.

Information: Udstilling findes på Karpenhøj Natur- og Friluftsgård ved Fuglsø. Her fås også supplerende foldere.

Administration: De statsejede arealer administreres af Skov- og Naturstyrelsen, Fussingø Statsskovdistrikt. Information og naturpleje på privatejede fredede arealer varetages af Århus Amt.

Folderen er udarbejdet i samarbejde mellem Århus Amt, Natur og Miljø, tlf. 89 44 66 66 og Skov- og Naturstyrelsen, der lokalt kan kontaktes ved Fussingø Statsskovdistrikt, tlf. 86 45 45 00, www.skovognatur.dk

• Helgenæs

Serien »Vandreture« er foldere over udvalgte naturområder. De kan fås på biblioteker og turistbureauer, samt ved indgangene til mange af områderne. Se også www.skovognatur.dk

Miljøministeriet Skov- og Naturstyrelsen

- forvalter statsejede skove og andre naturområder i hele landet
- tager ved driften hensyn til befolkningens friluftsliv, produktion af træ og beskyttelse af natur- og kulturværdier.

Ved drift af skov- og naturarealerne tilstræbes at skabe gode oplevelsesmuligheder

Helgenæs

096-0502 Grafisk tilrettelægning og kort: Parabole. Tegninger: Poul Andersen. Tryk: Phoenix Trykkeriet A/S. Denne tryksag bærer det nordiske miljømærke Svanen. Licensnr. 541 006

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
Vandreture nr. 96

i samarbejde med Århus Amt

HELGENÆS

Landskabet dannes

Helgenæs er en del af det dramatiske bakkelandskab, der blev skabt ved sidste istids slutning. Store istunger fra syd formede landskabet og aflejrede store mængder sten, ler og sand. Resultatet var en ø med en næsten 100 meter høj bakke omgivet af småbakkede sletter. Efter istiden indfandt skoven sig langsomt for til sidst helt at dække landskabet i flere tusinde år.

Helgenæs og mennesket

Det vides ikke bestemt, hvornår de første mennesker slog sig ned ved kysten for at jage og fiske, men ved Vænge Sø er der fundet en 7.000 år gammel boplads.

De mange års menneskelig aktivitet har sat sine spor i landskabet. De første store ændringer kom ved landbrugets fremtrængen i bondestenalderen for ca. 6.000 år siden.

I bronzealderen for omkring 3.500 år siden var her agerbrug med husdyrhold. Skoven blev efterhånden fældet, og det åbne landbrugsland opstod. For 1.000 år siden havde vikingerne i landsbyen ved Ellemandsbjerg formentlig frit udsyn til havet over marker, græsgange og småskove.

Spor fra middelalderens landbrug findes endnu i form af højryggede agre. De ses endnu, fordi jorden har ligget hen siden bonden i middelalderen opgav at dyrke den. Agrene ses ved stranden øst for Rye Skanse og i Klæbjerg Overdrev.

I nyere tid har landbrugets betydning været vigende. På arealer, hvor landbrug er opgivet, er der enkelte steder plantet skov og andre steder er der bygget sommerhuse. Gamle landsbymiljøer med smalle gader og små huse er bevaret flere steder.

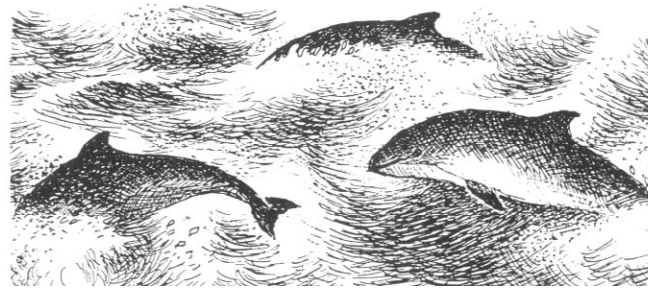
Hel-boere

Befolkningen på Helgenæs kaldes "Hel-boerne". De har altid været bevidste om deres placering midt i Danmark. Det har passet dem fint, at de boede langt fra alfarvej, ja næsten isoleret som på en ø med en høj grad af selvforsyning.

En lokalhistorisk kilde angiver: Hel-boerne er fra gammel tid på én gang arbejdsomme og trygge, vågne og lidt reserverede. De elsker hjemstavn og er åbne og venlige over for gæster – men siger dog ikke alt, hvad de tænker.

Naturen

I det bakkede landskab på Helgenæs findes lange, levende hegn, smålunde, søer og moser samt over 100 små vådområder. Derfor er der mange dyr, f.eks. sommerfugle, padder og småfugle. Af større dyr er grævlingen meget almindelig og det har vist sig, at mange rævegrave er beboet af grævlinger.

Marsvin ses ofte tæt på kysten.

Den lange kyststrækning veksler mellem stejle klinter og strandenge. Fuglelivet langs kysten er spændende året rundt. Om vinteren ligger også store flokke af ederfugle og andre dykænder tæt på kysten. Forår og efterår er der livlig aktivitet af trækfugle, som opleves bedst fra området omkring Tyskertårnet.

Mange bundgarn og ruser vidner om, at livet i havet er rigt og giver lystfiskere gode muligheder for fangst hele året. De mange fisk tiltrækker sæler og marsvin, og mellem Helgenæs og Samsø kan marsvinet opleves.

Naturbeskyttelse

Århus Amt og Skov- og Naturstyrelsen arbejder for at bevare og forbedre naturen på Helgenæs. Genskabelsen af Vænge Sø er et eksempel på, at en negativ udvikling brydes. Et andet eksempel er, at mange små vandhuller er blevet renset eller genskabt. Hermed er der skabt bedre leveduligheder for planter og dyr.

Naturpleje på overdrev og enge udføres mange steder ved hjælp af kvæg og får. På statens arealer græsser det hårdføre "skovkvæg", der også bruges i Mols

Bjerge, mens andre arealer afgræsses af forskellige typer kvæg i privat eje. Naturens udvikling følges nøje, ikke mindst i sårbare områder med f.eks. orkideer. Her er det særlig vigtigt, at plejen udføres, så de sjældne planter bevares.

Viben yngler helst på steder med lave planter, f.eks. en afgræsset eng.

Vænge Sø

Vænge Sø var engang en lavvandet sø omkranset af rørskov og enge. For at skaffe mere jord til landbrug blev søen tørlagt i begyndelsen af dette århundrede. Landbrug er ikke længere rentabelt her, og i 1993 købte Miljøministeriet det 35 ha store areal for at genskabe søen.

Søen bliver ikke helt, som den var engang. Næsten 100 års landbrugsdrift sætter varige spor, og huse langs den ene bred begrænser muligheden for en høj vandstand.

Det varer flere år at genskabe en naturlig og stabil tilstand. Arbejdet er ikke slut med at komme vand i søen. Vandstanden skal reguleres og kvaliteten af vandet skal overvåges. Omgivelserne skal også plejes, f.eks. med græsning. Der skal også laves stier, så området kan blive et bedre udfugtsmål.

En væsentlig grund til at genskabe Vænge Sø er ønsket om at genskabe det rige fugleliv, som der engang var både ved søen og på engene omkring søen.

Efterhånden som vandstanden hæves, og vandplanterne breder sig, vil mange forskellige fugle og dyr søge til søen.

